

Svećenik - prijatelj

*“Ako ste daleko od prijatelja, nemojte se žalostiti,
jer njegova odsutnost vas rasvjetljuje
u onome što kod njega najviše ljubite”.*

K. Gibran

U idealnom smislu prijatelj je osoba koju se prihvaća i ljubi bez ikakva osobnog interesa. Prijatelj je osoba kojoj se darivamo i kojoj želimo dobro kao samima sebi. Prijateljstvo pretpostavlja uzajamnost osjećaja prihvaćanja i ljubavi. Ono je uzajamna ljubav, najčešće, dviju osoba. Istinsko prijateljstvo isključuje narcisoidnu ljubav koja traži drugoga kako bi pronašla i obožavala samu sebe. U prijateljstvu osoba, prijatelj se doživljava u suglasju s drugom osobom, s prijateljem. U suglasju su im ideje, stavovi, misli, pogledi itd. Prijatelji su “jedna duša u dva tijela”.

Prijateljstvo je jedan od oblika ljudske ljubavi. Prijateljstvo je krepost koju je visoko cijenio klasični grčko-latinski svijet. No, odmah spomenimo da prijateljstvo nije jedna od češćih tema kod kršćanskih duhovnih autora, za što postoji više razloga koje ne možemo ovdje razlagati. Za Aristotela prijateljstvo pomaže čovjeku da se ostvari u svojoj političkoj dimenziji. Stoja je ona, smatra Filozof, nužna za život: bez prijatelja nitko ne bi htio živjeti makar posjedovao sva druga dobra (usp. *Nikomahova etika VIII,1*). U aristotelovskom smislu prijateljstvo kao krepost znači zajedništvo života između ljubljenih osoba, koje uzajamno uživaju dobra. Dok je za Platona prijateljstvo izraz zanosa koji potiče želju za Apsolutnim, za Aristotela ono je put koji čovjeka uvodi dublje u zemaljski red stvari te mu na tom nivou pruža zadovoljstvo.

Prekrasne stranice posvećene prijateljstvu napisao je latinski klasik Ciceron. On preuzima aristotelovsko razmišljanje o prijateljstvu. Prijateljstvo je posve prožeto krepošću smatra on. “Sama krepost stvara prijateljstvo. Bez kreposti nema istinskog prijateljstva... Prijateljstvo se rađa kako bi pomoglo kreposti, budući da krepost, sama po sebi, nije u stanju doseći svoj najveći stupanj, nego se sjedinjuje i udružuje s drugom... Krepost i samo krepost, kažem, oblikuje i čuva prijateljstvo, kako bi se u njemu našlo suglasje, stabilnost i čvrstoća” (*O prijateljstvu 3*). Ciceron dalje kaže da je istinsko prijateljstvo moguće jedino između mudrih ljudi. Ništa nije tako teško, tvrdi dalje, kao održati prijateljstvo do posljednjeg dana svoga života.

Sveto Pismo nije posvetilo baš previše prostora stvarnosti prijateljstva. Ono govori o prijateljstvu kao o povijesnom ljudskom iskustvu, kojeg pak promatra iz perspektive vjere. Egzemplarni primjer iskustva prijateljstva je prijateljstvo između Jonatana i Davida: “Jonatanova se duša prikloni Davidovoj duši i Jonatan ga zavoli kao samoga sebe” (1 Sam 18,1; 20,17). Takvo prijateljstvo Pismo uzvisuje i hvali: “Vjeran prijatelj pouzdana je zaštita; i tko ga je stekao našao je blago. Pravom prijatelju nema cijene niti se može izmjeriti njegova vrijednost. Pravi je prijatelj balzam života, nalazi ga onaj tko se Gospoda boji. Tko se Gospoda boji, nalazi prave prijatelje, jer kakav čovjek takav mu prijatelj” (Sir 6,14-17). Ipak, u SZ-tnim spisima, osobito u psalmima, su češća upozorenja pred lažnim prijateljima i neprijateljima, nego hvalospjevi istinskom prijateljstvu.

Pojavak Isusa Krista mijenja pogled na prijateljstvo, koje biva uzdignuto u nadnaravne, božanske sfere te obogaćeno novim, božanskim sadržajem. U Isusu se je očitovala Božja ljubav koja želi sklopiti odnose prijateljstva s čovjekom. U Isusu Bog neopozivo postaje prijatelj čovjeku, stavlja se na stranu čovjeka, želeći mu dobro. Isus oko sebe okuplja krug učenika, no za razliku od ondašnjih učitelja, rabina, on svoje učenike smatra i naziva prijateljima (Lk 12,4; Iv 15,9.14); objavljuje im vlastite intimne tajne (Iv

15,15) te s njima živi kao zaručnik s prijateljima (Mt 9,15). Objavljuje im tajnu Boga ljubavi: "Otac vas ljubi" (Iv 16,27) i "Bog je ljubav" (1 Iv 4,8.16). I izvan kruga najbližih učenika Isus uspostavlja odnose prijateljstva s raznim osobama, muškarcima i ženama. Lazara naziva "našim prijateljem" (Iv 11,11), a prijatelj je i njegovih sestara Marte i Marije (Iv 11,5) kao i brojnih drugih muškaraca i žena koje se pojavljuju na pozornici evanđelja. Dirljiva je scena u Getsemaniju kada ga Juda poljupcem izdaje, a Isus ga naziva "prijateljem" (Mt 26,50).

Na Posljednjoj večeri Isus se obraća apostolima riječima: "Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje. Vi ste prijatelji moji, ako činite što vam zapovijedam. Više vas ne zovem slugama, jer sluga ne zna što radi njegov gospodar; vas sam nazvao prijateljima jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga" (Iv 15,13-15). Na Posljednjoj večeri Isus je pun ljubavi prema svojim učenicima. Kao da je u tim oproštajnim trenucima sažeo sve bogastvo svoje osjećajnosti i nježnosti koje je gajio prema učenicima. Vrhunac podjeljivanja vlastite intime s učenicima događa se upravo u riječi: "Kao što je Otac ljubio mene tako sam i ja ljubio vas; ostanite u mojoj ljubavi... prijatelji moji". U temelju prijateljstva između Isusa i apostola stoji ljubav i objava (znanje). On ih je ljubio kao što je Otac ljubio njega. Poziva ih da ostanu u njegovoj ljubavi. Naziva ih prijateljima jer im je priopćio sve što je čuo od Oca. Drugim riječima, Isus je sa svojim učenicima podijelio ono najintimnije što je imao, svoj odnos s Ocem nebeskim. Na tom priopćenju, na tom uvođenju apostola u živi i životvorni odnos s Ocem Isus gradi svoje prijateljstvo. Očeva ljubav je u svim ljubavima, njegovo znanje u svim znanjima.

U Gospodinu Isusu ne objavljuje se samo Božje prijateljstvo prema čovjeku kao radikalno nova religiozna stvarnost, nego se i na čisto ljudskom planu novi život kojeg je Krist inaugurirao predstavlja strukturiran kao prijateljstvo utemeljeno na uzajamnoj ljubavi. Doista, Krist upozorava apostole da će toliko biti njegovi koliko budu ljubili jedni druge, odnosno ako budu uspješni biti istinski prijatelji jedni drugima. Radi se o najvećoj mogućoj sublimaciji duhovne vrijednosti ljudskog prijateljstva. Na taj način se otvara teološko, religiozno i duhovno obzorje koje daleko nadilazi čisto sociološko i antropološko poimanje prijateljstva na kojima su se smjestile Aristotelova *filia* i Ciceronova *amicitia*.

Ovo što smo rekli za prijateljstvo između Krista i njegovih apostola vrijedi i za prijateljstvo koje Krist uspostavlja sa svakim krštenikom, a treba vrijediti i za prijateljstvo između samih krštenika. U temelju prijateljstva moraju se nalaziti ljubav i priopćenje, darivanje i primanje. Prijatelji su stvarno prijatelji ako rastu zajedno, ako zajedno postaju više Kristovi, više Očevi. Opasnost koja trajno prijeti prijateljstvu je "htjeti posjedovati" prijatelja. Imati, posjedovati prijatelja kao što se posjeduje pojedina stvar. Svesti prijatelja na zadovoljavanje vlastitih potreba. U takvim slučajevima ne radi se o autentičnom prijateljstvu. Istinski prijatelj, prije, izvan i iznad svakog osobnog interesa, traži dobro prijatelja, raduje se prijateljevu rastu. Prijateljstvo je potrebno hrane, potrebno je mnoštva malih znakova pažnje i ljubavi kojima se izražava vlastita privrženost prijatelju. Nije dovoljno samo činiti potrebno je i reći. Mnoga su se prijateljstva ohladila i ugasila jer nisu bila okrijepljena riječima utjehe i novoga rasta. Ponekad je dovoljno biti zajedno, uživati u nazočnosti prijatelja. No, prijatelj može biti fizički odsutan, biti daleko. Tada je potrebno ne prekinuti vezu, potrebno je riječi staviti na papir ili brzglasom biti u dodiru s prijateljem. I u svezi prijateljstva vrijedi ona lijepa narodna: "Daleko od očiju daleko od srca!"

Prijateljstvo je autentično ako je *istinito*, ako se stvarno traži i nastoji postići dobro ljubljene osobe, prijatelja. Istinski prijatelj ostaje prijatelj i kada je to teško, kada druge osobe uzmaknu, kada posumnjaju, lažno optuže. Istinski prijatelj spreman je na žrtvu za svoga prijatelja. Istinsko prijateljstvo mora biti *otvoreno* drugim, novim prijateljstvima. Istina je da nije moguće gajiti isti intenzitet odnosa s brojnim osobama. Istinsko, duboko prijateljstvo redovito se događa između dvije osobe. No, ne smije se javljati ljubomora ako prijatelj nađe prijatelja. Ako se to dogodi treba posumnjati u istinitost tog prijateljstva. Radost moga

prijatelja treba biti i moja radost. Mora me radovati ako uspijeva stvoriti nove, obogaćujuće odnose s drugim ljudima. Zatvoreno prijateljstvo je kao zatvorena, ustajala voda: kad tad počne neugodno mirisati. Istinsko prijateljstvo treba biti i *odgovorno*. Istinski prijatelj ne zatvara oči pred onim što mu prijatelj čini. Hrabri ga u dobru, ali i opominje u zlu. Odgovoran prijatelj sve će učiniti ne da spasi prijateljstvo, nego da spasi prijatelja. Često se događa da nazovi prijatelji zatvaraju oči i prešućuju neugodne stvari kako bi “sačuvali prijateljstvo”. To je krivi način postupanja, a ujedno dokaz da je iskrenost takva prijateljstva već duboko narušena.

Katolički svećenik, kao malo tko drugi, svjestan je potrebe istinskog prijateljstva. Nitko kao on nije toliko izložen nerazumijevanju i osudi, a time nitko kao on nije toliko potreban istinskog prijateljstva. Nije dovoljno reći ili se uvjeriti da je Isus Krist najbolji prijatelj. To je temelje i polazište. No, svećenik, kao i svaka druga osoba, potreban je konkretne, tople, prijateljske ljudske riječi u kojoj on, lakške nego drugi, može nazrijeti skriveni božanski sadržaj. Katolički svećenik također ima iskustvo da ga ljudi prečesto i previše idealiziraju, dok se on sam često osijeća nedorastao situaciji i poslanju koje je pred njim. To dalje ima za posljedicu da ga drugi, izvan kruga osoba kojima pripada po svetome redu, teško mogu dobro razumjeti, a time i biti mu istinski prijatelji. On je pozvan biti prijatelj svakom vjerniku koji je povjeren njegovoj pastoranoj ljubavi, no istovremeno zna da ta ljubav teško može biti uzvraćena. Ne mali broj svećenika je iskusio da svećeniku najčešće istinski prijatelj može biti samo drugi brat svećenik. Vjerojatno smo mi svećenici tome djelomice i sami krivi.

Kad je već riječ o prijateljstvu svećenika, prigoda je da se kaže riječ dvije o prijateljstvu s osobama drugoga spola. Povijest Katoličke Crkve poznaje brojna uspjeta prijateljstva između svetaca različitih spolova. No, ta ista povijest nas uči kako su teško i mukotrpno nastajala ta prijateljstva. Stoga, iznad svega oprez. Svećenik je čovjek od krvi i mesa. Teško je ponekad razlučiti gdje prestaje istinska skrb za osobu prijatelja, a gdje se počinju javljati impulsi koji zahtijevaju vlastito zadovoljenje. Svećenici koji se upuštaju u gradnju odnosa prijateljstva s osobama drugoga spola, bilo redovnicama bilo laikinjama, trebaju biti svjesni da nisu anđeli niti kamenja. U sebi trebaju razvijati odgovornost prema sebi, vlastitome zvanju, zajednici koja mu je povjerena, a također i prema osobi s kojom se žele graditi odnosi dubljeg prijateljstva. Dakako, da će istinsko prijateljstvo s osobom drugog spola obogatiti svećenika, možda još više nego nekog drugog čovjeka, ali je svećenik i ranjiviji i izloženiji od drugog čovjeka. Stoga treba biti i oprezniji u gradnji posebnih odnosa s bilo kim, a posebno s osobama drugoga spola.